

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiułu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Istori'a pedagogice.

Dela introducerea crestinismului
pana la reformatiune.

(Capetu.)

In cele precedente vediumu, ca metodu propunerei erá unilateralu si superficialu. Dara n'au lipsitu barbati, cari petrundiendu mai aduncu in santuariulu sciintieloru au vediatu si s'au convinsu, ca pentru castigarea unei sciintie mai solide, mai reali, este a se luá alta cale, altu metodu mai rationalu. Intru adeveru se si adoperara a dá alta direptiune invetiamentului, dar' cá toti reformatorii avura si ei contrarii loru. Preotínea nu voiá o data cu capulu s' accepte ceva dela ei, si acést'a parte din nesciint'a, molatatea si starea ruginita in care stagná, parte din fatalea datina, ce o obserbara pana adi, de a-se opune la orice reforme; apoi cu atatu i erá mai usioru a se opune, ca tóta instructiunea erá in manile ei. Domnii seculari n'aveau influentia in instructiune, apoi neci ca voiau se aiba; pe ei nu-i taiá capulu dupa sciintia ci numai dupa sabia, de unde urmá, ca loru nu le pasá de invetiamentu nice de barbati invetiati, pe cari de multe ori i considerau de unu elementu cu totulu contrariu principiiloru dominatória. Nu potemu negá, ca au fostu si domnitor; fautori adevirati ai sciintieloru, dar' fórté rari.

Barbati invetiati, cari merita numele de metodici formali (caci metodici reali vomu intelní numai in periodulu urmatoriu dela Baco si Montaigne in colo) intelnimu mai alesu la finitulu acestui periodu. Noi vomu amentí pe scurtu vre-o cativa din ei. A enumerá pe toti si a scrie mai de amenuntulu despre activitatea loru nu ne permitu colónele acestui diurnalu. Asiá ceva ar' poté face numai unu opu mai mare a' istoriei pedagogice.

Deci noi ne restringemu numai la acesti urmatori, dintre cari pe unii i amintiramu si mai inainte pentru oserbarea gradata a invetiamentului

Ioane Mülleru numitu si Regiomontanus se nascu in Cónisberg'a an. 1436. Elu fú discipululu lui Peuerbach.

Acesti doi fura cei de antaiu germani, cari studiaru si propusera limb'a grecésca. Elu muri cá episcopu in Ratisbon'a (Regensburg) 1476. Fú celu de antaiu, care resuscitá in germani'a studiulu algebrei ce se neglisesu cu totulu, si perfectiuná trigonometri'a; introduse tangentele, scrise si in sfer'a mecanice. Cu unu cuventu elu fú celu de antaiu, care resuscitá studiulu matematicu, si in astu ramu dede invetiamentulu o' noua direptiune. Scrierile lui suntu tóte in limb'a latina.

Ioane Reuchlinu, grecisatu Capnio, studiá la universitatea din Parisu limb'a elina si latina si in principiile lui filosofice se alaturá langa realisti. Acestu barbatu invetiatu avu de a suferi multe dela contrári; bá se redicá si unu procesu inquisitionalu asupra-i de órace cá presiedinte la judetiulu ferderatiunei svabice nu se invoiá la mandatulu vondalisticu alu imperatulu germaniei, cá adeca se ardia tóte scrisorile ebraice ce nu tractéza despre sciint'a biblica. Dar' totusi elu esi invingatoriu la forurile din Mogunti'a, Spiri'a si Rom'a.— Viat'i'a si-a sacrificat'o mai multu invetiamentulu mai alesu in Stuttgartu. Elu reformá invetiamentulu in Germani'a, compuse multe carti elementarie pentru invetiarea limbelor clasice, si introduse unu nou metodu de cetire alu limbei eline asiá numitulu „metodu reuchlinicu“, esprimandu diftongii cam cumu se exprima adi in limba neogreca. Acestu metodu se numesce si itacismu, pentruca sunetulu i ocure tare adeseori. Metodu ast'a de citire alu limbei eline e celu mai placutu dupa parerea mea. Din scrierile lui gramatice mai insemnate suntu: *Micropaedia s. gramatica graeca, brevilocus s. dictionarium singulas voces latinas breviter explicans, rudimenta hebraica, si de accentibus et ortografia Hebraeorum libri III.*, — pe langa aceste mai are elu si alte scrieri. In comedii'a „*Sergius sive capit's caput*“ flageléza domnirea séu mai bine despotismulu preotímei.

Erasmu fú unulu dintre cei mai escelenti barbati de sciintia despre acele timpuri, care dimpreuna cu ceialalti s'a sacrificatu pentru latirea sciintieloru clasice, pentru avantarea si reformarea invetiamentulu. Dela

elu avemu unu altu metodu de cetire alu limbei grecesci, dupa care diftongii se esprimu dupa partile loru constitutive adica dieresice; vocalile aspirate se exprima cu tonu aspiratu si η cá e. Acest'a se numesce metodu lui Erasmu, care nu se pare asiá placutu la audiu cá a lui Reuchlinu. Elu scrise multe opuri in o latina corecta si placuta.

Wilibald Pirkheimer (1470—1530), care inca suferi multu dela contrari, fú unulu din acei barbati, care standu in corespundintie neinterupte cu Erasmu, Reuchlinu, Spalatinu s. a. cá inspectoriu de scóle a lucratu multu pentru reformarea invetiamentului. Influintia lui n'a fostu teoretica, ci nemidilocita, practica. Elu scrise intr'altele o apologia a lui Reuchlinu in contra Colonia-niloru (cetatienuloru din cetatea Coloni'a).

Pe langa acest'a suntu renumiti: Rud. Agricol'a, care amblandu prin Itali'a si Franci'a si vediendu cu catuzelu se propunu acolo sciintiele clasice se intórse, in Germani'a si in scólele din Wittembergu si Lipsia puse fundamentulu la studiulu clasicu, Dahlbergu, Pleininger si cardinalulu Langu, cari in legatura cu Pirkheimer formara societati sciintifice. Suntu mai incolo renumiti: Hegiu, discipulu seu Hermanu primulu profesoriu de istoria, Düreru, Huttenu s. a., cari toii au fostu adeverati apostoli ai sciintieloru pe timpulu loru, care intru adeveru nu erá pré favoritoriu spre asiá ceva.

Aceste le cugetaramu de lipsa, cá se damu unu scurtu prospectu despre barbati, cari au pusu fundamentulu la reformarea si avantarea invetiamentului, si latirea sciintieloru, ce au urmatu in periodulu urmatoriu. Activitatea unoru din barbati memorati se estinde pucinu si preste reformatiune.

Se aruncamu o privire si preste educatiune.

E adeveratu ca ómenii nu potu fi altminte decumusu cercustarile in cari traiescu. Omulu e fiulu timpului si astufeliu are se se acomodeze dupa spiritulu lui, precum copilulu dupa voiinti'a parintului, apoi fia aceea rea séu buna totu atat'a. Evulu mediu intregu a fostu numai unu vandahismu, unu timpu de selbatacia, unu caos in care preotimea prin poterea ei spirituale voiá se cuprinda si se ordinez totulu, candu apoi si-dá in capu cu puterea brutale a seculariloru. D'aici urmara unu siru de calamitati, lupte necontenite prin care spiritulu popóreloru, ce trebuia se stee totu cu arm'a in mana, nu potea se devina altminte decatu totu mai selbatecu. Ce educatiune potea se aiba atunci tenerimea candu parintii erau necurmatu in lupte, candu ea din nepriceperea si nescóinti'a copilarésca se tredia totu

intre sunetulu armeloru si nu vedea alt'a decatu erudimi. Ei bine! vá dice cineva parintii n'au potutu se dee o educatiune mai nobile tenerimei, dar' scólele multe-pucine cate erau, avéu de a implini aceea ce nu potéu face parintii. Asiá e, dar' celu ce va fi cetitu cu atentiune cele espuse pan'acuma. se vá fi convinsu ca acesta nu s'a potutu implini, caci preotimea in a carei mana erau scólele, dupa indatinati'a-i lasitate de atunci, erá cu multu mai departe decatu se pota séu se vré a implini marea si sublimia ei misiune in acestu respectu. Amu vediutu ca chiar' scolarii ducéu o viatia, asiá dicendu, vandala sventurandu-se din unu locu in altulu si déca numai potéu traí cu siarlataniile loru se dedéu la furatu; amu vediutu ca si profesorii amblau din unu locu in altulu cá-si nomadii cautandu ca unde le vine mai bine la socotél'a pungi. Aceste si altele suntu totu atatea semne cari nu ne permitu a presupune ceva educatiune, ci numai barbaria, selbatica. Singuru in periodulu urmatoriu resare si sórele binefacatoriu alu educatiunei. Trotzendorfu si jesuitii fure cei de antai, cari sentiulu onorei lu-ridicara de principulu educatiunei.

O dovéda despre ceea ce potu face comitatele nóstre in privinti'a scóleloru si pana la o definitiva organizatiune a loru.

(Capetu.)

Fúndca in cele mai multe locuri localitatile scólei sunt anguste si intunecóse si prin acést'a nu numai se ingreuna invetiatur'a, dara patimesce si insasi sanatatea copiiloru: comunitatile sunt a se indatorá, cá s'aiba atentiunea ceruta la repararea ori edificarea aceluor localitati, cá aceste conformu numerulu eleviloru se fia spacióse, luminóse, aeróse si ca in acele se se póta separá comodu bancele baiatiloru d'ale fetitiloru. In comunitatile mai cu putere copii de ambe secsele, mai virtosu dupa ce-su mai mari, se se invetie in clase deosebite si prin invetiatori deosebiti.

Urmarindu noi cu atentiune cauzele seraciei spirituale si materiale a eeloru mai multi invetiatori — ce mai caracteriséza inca si dilele nóstre spre o dauna necalculabila a invetiamentului, — a fostu cu neputintia a ne desbaera de convictiunea aceea a nóstra, cumca pusetiunea cea de mare insemnatate a unui invetiatoriu — din caus'a nepriceperei si privirei stengace a partii celei mai mari din popuru nostru — nu si-a pututu asigurá inca nici pana astadi in opiniunea comuna-

stim'a si respectulu acela ce se cuvine pe dreptu invetiatorului. D'aici vine, ca lefile invetiatorilor in cele mai multe locuri sunt miserabile, de unde érasí resulta apoi acea urmare trista, ca iudivii calificati, carii si-ar petrunde a loru chiamare, arare ori se aplica la statulu invetiatorescu, la o stare cá acést'a condannata spre lipse si despretiu, caci cá in atari cercustari se póta face acést'a unu omu invetiatu i se cere mai multu de catu o taría spiritala de omu, se cere o inspiratiune mai inalta!

Deci si pana la dispusetiuni mai inalte in asta pri-vire se confaptuimu cu totii in totu modulu la repa-rarea acestui reu daunosu, la care se cere numai cugetu curatu si vointia tare; caci nu e nici unu secretu, cumca invetiatorulu in multe locuri se uita sermanulu cu ochi invidiosi la platuti'a boarului si a birisiului. Pentru asta imbunare a starei loru n'ajunge numai staruinti'a auto-ritatiloru, ci se mai cere énergic'a conlucrare a pose-soriloru de pamentu, carii ar trebui se-si faca merite prin premergereá cu exemple bune cu ocasiunea mai virtosu o comasatiuniloru; caci in alu loru interesu jace mai multu d'a veni in atingere c'unu poporu cultivatu moralicesce, fia macaru acést'a atingere si numai in cerculu agronomicu.

Esperinti'a constatéza, ca dintre poporulu agricul-toru chiaru si acci'a, carii altufelu si-tramitu copii mai bucurosu la scóla, in timpulu lucrului de campu mai inetitioru, si-iau copii dela scóla, prin care acesti'a re-manu cu invetiatur'a de copii ceialalti si asiá se con-turba invetiamentulu si se inmultiescu ostenintiele si necesurile invetiatorului. Dupa-ce am staveritu in pro-iectulu acest'a alu nostru, ca asemeni absentari nu sunt escusabili, si cadu sub pedépsa, trebuie acum se luamu in consideratiune si relatiunile tieraniloru nostri si se vedemu cum e de ajutatú aici? Uniculu si celu mai bunu modu este acest'a: cá feriile cele mari de dóue luni usitate pan'acum se incete, si vacatiunile de preste anu se se imparta dupa referintiele si trebuintiele po-porului nostru astu modu, cá pe timpulu araturei de primavéra se se hotarésca o vacatiune de o septemana, la strensulu fenului alta septemana, pe timpulu sece-ratului dóue septemani si pe timpulu culesului — pe locurile unde se cultiva vii — alte dóue septemani. Prin acést'a ne-am scuti de neplacerile proveninde din absentarea copiiloru, si chiaru invetiatorii, carii si ei in cele mai multe locuri subsistu prin lucrarea pamentului — si-ar putea vedea mai bine de lucrulu loru de campu.

Incaldirea scólei prin lemnele ce le aducu scolarii cu bucatile la scóla inca e unu ce daunosu si de multe-ori o cale spre demoralisare, caci nu arere-ori se 'n-templa de copii, carii n'au acasa lemne, se ducu si se capue de acele de pe unde si cum potu. Acést'a se vá putea si trebuie se se indrepteze prin aceea, cá se se decida in comunitetu pentru intregu comitatulu, cumca fiacare comunitate va fi datóre a se ingrigi de lemnele necesarie pentru scóle si ca adusulu lemneleru prin copii se incete.

Cá proiectulu de facia se oglindeze cu atat'a mai credintiosu trebuintiele nóstre flagrante, mai e de lipsa s'amintimu: cumca in tier'a nóstra cea binecuventata dela Ddieu ar fi unu factoru putinte alu inaintarii buna-starei poporului nostru tieranu si — cultur'a pomi-loru si stuparitulu. Spre scopulu acest'a e ne-aperatu, cá se se rupa in tóta comun'a o bucata de pamentu de vr'o doi jugeri pentru scól'a de pomi séu de arbori. Daca nu va lipsi imbarbatatea animatóre, docintii comunali pe calea ast'a potu face multu bine pentru sórtea tieraniloru scapatati.

Pentru nobilisarea cailoru si a ogariloru avemu asociatiuni intemeiate, am facutu isvóre de premii mari, pocale de argintu implute cu galbini impintenéza dela noi inca si pe economii de-prin tieri straine, — si vai! ce pucinu am facutu si facemu pentru imbarba-tarea si imbunatatirea sortii invetiatoriloru nostri, a ca-roró chiamare e d'a nobilitá, d'a cultivá pe domnulu pamentului, pe omulu. In-catu-timpu calulu si oga-rulu se bucura la noi de mai multa atentiune de catu omulu, educatiunea poporului nu pré are d'a sperá multa in patri'a nóstra!

Acele nenorociri numeroase, cate s'a 'ntemplatu in giurulu casei nóstre, mai cu sama in dílele lucrului de vera prin copii lasati fara priveghiere, si care se mai marescu la noi pe totu anulu, ne svatuescu, cá aseme-ne copiluti se se scutéscá pe vítoriu d'asemene nenorociri prin purtare de grige de ajunsu in tóta comun'a! Nu se tiene acést'a in sfer'a neputintiei, caci dóra se póte gasi in totu satulu o veduva de omenia, sub a ca-rei grige copiluti nostri prelanga o mica remuner-e-tiune se-si afle scutinti'a si parintii liniscirea loru. Multe sate pentru negrigerea acést'a a versatu amare lacrime pe cenusi'a caseloró loru devenite prad'a focului!

In fine fia-ne concesu a face incheierea proiectului nostru c'o scurta amintire a scóleloru de duminec'a. Copilulu educatu chiaru si cu cea mai mare grige, parasindu scól'a in etatea sa de 12 ani, s'amesteca in societate

a crescutiloru, unde vine de multe-ori in atingere cu badarani stricati in tóte privintiele; in societatea acestor'a mai totdeun'a se smulgu din inimele nevinovate vlastarele esíte din simburii cei buni pe carei semenase scól'a. Daca vremu se aperamu moravurile bune si virtutíle poporului nostru, scótele duminiceí sunt de lipsa neamanata, unde invetiatur'a insusita se reinvie si conserva prin repetitiune, éra cei carii pan'atunci n'a amblatu la scóla se conducu la cunoscintiele macaru cele mai neaperate in viétiá, cá astmodu inimele inveninate de esemplele rele, cu darulu lui Ddieu, din timpu in timpu se se imbunatátiesca si nobileze! Din acésta cauza propunemu a se decide din diregatoria, cum ca tinerimea de ambe sesele pana la etatea de 20 de ani e indatorata a frecuentá scól'a de repetitiune de duminéc'a, unde feciorii inainte de amédu, éra fetele dupa amédu in timpu de un'a óra voru ascultá invetiaturile proponende. Antistiele comunale se pórté supraveghiarea sub grea respundere.

Aceste sunt acele, pe care in urm'a insarcinarii ce ni s'a datu in caus'a educatiunei populare, le-amu adunatu de pe campulu esperintiei, si cá pe nesce idei conducátore le substernemu onoratului comitetu comitatensu recomandandu-le atentiunei si partinerei lui

Comisiunea alésa in trebile scótelorú.“

Nu póte 'ncepea nici o 'ndoiéla, ca unu asemenea proiectu salutaru nu s'a fi primitu si pusu in lucrare in tóta intinderea sa. Atat'a numai ne pare reu, ca noi nu suntemu norociti a aduce la cunoscintia asemenea incercari si din midiloculu Romaniloru nostri. Macaru, dicu, ar fi timpulú, cá se vedemu odata mai cu inima si de scóte!

† Sciri scolastice.

Nasaudu, 30. Augustu. In estutimpu au capatatú 29 de preparandi testimonii de aplicatiune; bine aru fi, cá comunile catu de in graba se se ingrigésca de aplicarea lorú, cá preparandii absoluti se nu se disgaste; ci din contra se capete si alti tineri voia de-a se aplicá la statulu invetiatorescu. —

Propunerile la scól'a nasaudeana principala se incepu in 20. Septemvre st. n. — Tinerii, carii voiescu a frecuentá acésta scóla, au de a se insinuá la directiunea scolara de aici celu multu pana in 25. Septemvre; caci ceia, carii voru veni dupa acestu terminu, nu se voru primí. — In privinti'a limbei s'au facutu

conclusiune, ca diumatate din obiectele de invatiementu sese propuna in limb'a materna si diumatate in cea germana.*) Pentru introducerea si a limbei magiare s'au facutu la locurile mai 'nalte pasii cuviintiosi. — Prelegerile la institutulu preparandialu se incepu cu 1. Octovre st. n. — Junii, carii voiescu a fi primiti intru acestu institutu au de a se infaciosá in 30. Septemvre st. n. la directorele scólei de aici si au de a se legitimá:

1. ca a absolvatu cu sporiu bunu un'a scóla reala inferioare de 3 sau 2 clase séu si clasele gimnasiului de diosu.

Totusi se voru primí si acei candidati in preparandia, carii a absolvatu a 4 clasa a unei scoli principali cu eminentia;

2. ca au trecutu alu 16-lea anu alu etatei;

3. ca au avutu moralitate buna;

4. ca e sanatosu si liberu de tóte defectele fisice, carii laru potea face necapace pentru statulu invetiatorescu; si

5. cumca posiede nescari sciintie pregatorie municipale, iar' de osibi din cantulu bisericescu. —

In fine aducu prin acést'a la cunoscintia, ca doriitorii de-a prasi vermi de matasa, isi potu castigá selementia dela adiunctulu de invetiatura de aici Andreiu Morariu. —

Cosm'a Anc'a,
invetiatoriu principalu.

Ungari'a. *Aradu*, 26. Aug. s. n. In organulu publicitatii »Amic. scól.“ in privinti'a scótelorú, feliuritelorú proiepte pentru imbunetátirea acelor'a, progreselorú, si rezultatelorú, din mai multe parti se cetescu impartsiri, si desluciri, dar' cele mai pucíne vinu din Ungari'a. Nu scimu, cui trebuie insusita acésta profunda tacere. Se o numimu dóra nepasare din partile aceste pentru binele scótelorú? — Acést'a nu supunemu dela fruntasii si toti acei'a, carii suntú chiamati, si au detorintia a se ingrigi si pe aici de cultur'a poporului romanu. Adeveratú, ca in timpulú de astadi alu straformarilorú politice, prin Ungari'a nu esista aceea priveghiere dela locurile mai inalte si asupra scótelorú, cá mai nainte in cesti 12 ani trecuti, fiinduca, precumu dicu unii, acuma suntú de a se face si de a se straformá lucruri mai

*) Pentru-ce dóue limbi instructive in scóte curatu romane? si dece nu marginiti german'a numai la gramatic'a ei, cata concessiune s' ar putea face apoi si magiarei?

intetitóre, mai grabnice, si de mai mare momentositate pentru statuirea principiilor, si punerea unui statornicu fundamentu spre impaciuirea tierii, apoi numai dupa aceea va veni ordinea la scóle. Acuma dara se ajutura in treb'a acésta numai cumu se póte numai dupa cumu bunavointi'a, zelulu, si petrundieataea unor'a si altor'a barbati, carora suntu pana acuma concrediute si aface-rile aceste, dau indemnamentu. — Totusi noi nu din destulu ne imbuldimu a provocá si rugá pe acei barbati, si mai vertosu pe o parte, cá se nu fia indiferinti intru bun'a si conscientios'a spriginire a trebiloru scolastice si mai departe, punendu si materialele interese la o parte, care nu ducu la scopu, — si care ori si cumu ar cautá a le acoperi, mai curendu, ori mai tardtu spre rusinea acoloru se dau pe facia. — Pretindemu dara si asteptamu, cá se nu devina in ratecire caus'a acésta santa, ce numai inca singura ne póte radicá si desteptá. In-desiertu striga si vor strigá unii spre propri'a loru lauda, ca asia, ori asia natiunalisti suntu, si lucra in folosulu natiunei, ori voiescu a fi cunoscuti de revnitori, candu acolo, unde li se póte, si au detorintia a innaintá binele scóleloru, au nu facu chiaru nimica, au lucra numai asia, cá treb'a acést'a pre'nsemnata se stee pre locu, ori ce esi mai reu se repasiésca. — Onoratulu cleru, invetiatorii si fruntasii comunitatiloru in timpul de astadi nu mai astepte nici svatuiru, nici dogeniri, ci faca tóte ce suntu de facutu, si le este cu putintia pentru binele scóleloru, caci loru 'si si prunciloru sei facu binele acest'a. Cuprinda ei tóta oca-siunea a indemná si a face se nu se intrerumpa caus'a scóleloru pana mai eri in multe parti binisioru pusa la cale, cá mane poimane cu ajutoriulu lui Ddieu, déca se vor cumplaná trebile politice, se nu avemu de nou a incepe, ci numai a continuá cele sustienute, si in cursu puse. — Ferice de acele locuri, pe unde se afla organizatiunea trebiloru politice, si bisericesci in mani de romanu cu adeverate sentieminte romane, precumu si suntu acum cativa fruntasi in capulu afaceriloru spre comun'a bucuria a nostra Acesti'a, cumu ne nutresce speranti'a, credemu ca voru innaintá si trebile scolastice totu mai departe, ba unii si pana-acum ne dau semne eclatante spre acést'a, punendu bunu fundamentu des-voltarii natiunale. Ei se vor grigi nu numai de sustie-nerea scólelor presente, ci vor si mai inmulti numerulu loru—si vor si radicá unele si la mai multu gradu es-operandu dotarea loru amesurate. Acésta ne este do-rulu, asta ne este poft'a. Numai asia ne va ajutá si celu de susu.

Fiinduca se face aici vorb'a despre cumu propasi-rea si desvoltarea tinerimei rom. in limb'a rom., cu du-rere avemu a aminti, ca la asisderitele cereri a-le ti-nerimei rom. din gimnasiulu aradanu asternute, pe calea episcopiei de aici la locurile mai innalte (a celei din urma acum anulu) inca n'a urmatu nici unu resultatu. Atat'a audimu, ca dela locuteninti'a din Buda s'ar fi tramisu pentru opiniune la magistratulu orasiescu inca inainte de constitutionalmente facuta organizatiunea a-cestuia; dar' pana acumu nici magistratulu de mai nainte, nici cestu nou nu luá treb'a acésta la desbatere si credemu ca nici o va-luá, pentruca pe semne n'au voia de a ridicá catedra pentru limb'a rom. in gimna-siu desi romanimea inca contribuá la sustienerea lui, si a profesoriloru. Apoi ungerii totu striga, ca ei nu potu aici introduce limb'a rom. in administratiunea comitatului, pentru ca nu o intielegu bine. Asia este daca nu vrea s' o invetie, ci se indestulescu cu catu se prinde de ei pe strade. Dara numerulu romaniloru de cinciori mai mare in comitatu pretinde, si are dreptu se pretinda celu pucinu o catedra de limb'a rom. catu pentru fii, strainiloru, catu si mai vertosu pentru ai ro-maniloru, pregatésca—se acésta ori pe ce stare, cu atata mai vertosu, pentru cei ce se pregatescu a in-vetiá teologi'a, unde se vede greutatea cea mare, in-vetiandu mai nainte totu pe la scoli cu limbe straine, candu vinu aici de abia sciu ceva ceti si scrie romanesce. Acést'a este resultatulu invetiamentului totu in limbi straine!

Cu oca-siunea acést'a socotu a fi la loculu seu a impartesi unele si despre progresulu facutu in a. c. la Preparandi'a aradana romana.

Esamenele se incepura aici in 5. Aug. c. n. si se finira in 15. Depusera esamenu din Cursul I. 57. din Curs. al II. 65. Totu in diu'a din urma dupa tienutulu servitiulu bisericescu, dandu tinerimea multiamita a To-tuputerniculu pentru ajutoriulu seu intru invetiaturile primite si puterile sanetati pastrate, se cetira si cla-sificatiunile ambeloru cursuri. E de insemnatu, ca in tóte scólele unii tineri facura progresu mai bunu alti mai de midilocu, ear unii pucini, se póte dice, de totu slabu, de dupa talentululu dar mai vertosu serguinti'a si trud'a loru pusa. Dupa cetirea clasificatiuniloru d. loc. dir. S. P. adv. tienú o cuventare potrivita si plina de svaturi pentru conscientios'a implinire a detorintie-loru cá fitori invetiatori; dupa aceea aduse inainte, ca unu doctoru de med. locuitoriu in Blasiu, a depusu la domui'a sa 30 fl. v. a. cá premiu pentru impartire intre

uni preparandi seraci, dar serguitori, avendu si com-purtare buna. Facendu-se ingrigirea, a se impartesi cei mai seraci, se impartí premiulu între 6 insi primindu totu insul cate 5 fi.; s'au impartesitu dara din curs. alu II. Gligoru Gaia (banatianu), Meletiu Margineanu (ungureanu) Liubomiru Marcovicu (serbu si banatianu); din Curs. I. Nicolau Bordoza (ban.), Ioanu Pater (ung.) si Georgiu Petcu (ban.). — Pentru care si aici, precumu si in „Arader Zeitung“ Nr. 203. marinimosului barbatu se-adeuce publica multiamire. Tiena 'i Ddiu viéti'a, cá domni'a sa acelu barbatu modestu care intru acést'a facere de bine a voitu a remané anonimu (ne-namitu) se traiasca inca multi ani, spre folosulu si ajutorulu omenimei.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

In 1236 latinii incepura bataia cu grecii, éra Ionu III. insotindu-se cu dacoromanii, avea grige, ca se rapésca cateva dela amendóue partile. — Papa, Grigoriu IX. se mania pe romani, pentruca se desbinara de Rom'a si iudemna pe Bel'a IX. regele ungariei ca se cuprinda tierele lui Ionu III., cá dela unu paganu! — Regele Ungariei atata e de indresnetiu, in catu din caus'a acést'a se numesce de „Regele Bulgariei, si a Cumaniei (Valachia)“ unde domni'a romanii, ma inca dá si diplome cruciferiloru ca se cuprinda o parte din Romania, — inse nu devenira nici candu in posesiune (vedi §. 15.) —

In 1236 Ionu III., vediendu sporirea greciloru, si cum cérca ei influintia asupra lui, se cugetà se rumpa tóte legaturele, si pentru acést'a, se'si chiane fét'a maritata in Bizantiu, si aducendu-o din Odriu la Ternovu, se castigà in contra greciloru. — Ionu III., facù legatura cu latinii si cu dacoromanii, apoi pornira toti in contra lui Ionu Duc'a, — si Ionu III. ajunse se bata cetatea Tiuru. Capetandu inse aci faima, ca i-a muritu muierea, (antai'a Anna) si fetiorasiulu, si eppulu din Ternovu, se rentorse a casa ardiendu tóte masinele de resboiu. Peste timpu scurtu face pace cu Ionu Duc'a, si retramite fét'a sa.

Papa Grigoriu IX., in 1238, dechiara

resboiu cruciatu in contra lui Ionu III., si provoca de nou pe regele Bela IV., cá se cuprinda tierele romanesci si Bulgari'a. Bela raspunde fórté blandu, si denéga deorece Ionu III., are fu pe Calimanu, din Anna sor'a regelui, si acela va fi mosteanu. Papa atunci indemna pe Balduinu II. cá se bata pe Ionu III., acést'a inse nu s'a spaimentatu de nemicu. — Elu se insora a douora si iá pe Irina féta lui Teodoru Angelu, celu nou, de si erá cumnata cu fratele tatului ei, si si puse in cugetu cá se recuprinda tierele pela Tesalonic'a.

Ionu III., móre in 1241 dupa o domnia gloriosa, si-i urméza Calimanu, fiulu seti nascutu din antei'a muiere, Anna unguoic'a. —

§. 37. Calimanu fiulu lui Ionu III. 1241—1245.

Calimanu incependu a domni, si-a pusu de cugetu, cá se se unésca cu biseric'a Romei, precum erá Ionu I. imperatulu romanescu, — desi Grigoriu IX., facuse atate nedreptati cu tat'a lui Ionu II. Calimanu scrie papei Inocentiu IV. in caus'a unerii, éra pap'a raspundiendu cá si „Imperatulu Bulgariei“ 'i promite ca va tiené conciliu pentru elu, si 'lu róga cu minoritiloru invetiati, pe carii 'i va tramite la elu, se li dee diploma de a puté merge la tataru si alte popóre. — Dar' Calimanu nu potù se mai faca ceva, murindu in etate de 18 ani (1245).

Imperatulu Batatia audindu de mórtea lui, plecà cu Paleologu, cá se cuprinda regatulu. Zibotulu, prefectulu din Melenicu fiindu morbosu, i-a predatu cetatea; éra Dragota a inchinatu Serra, si peurma imperatulu cuprinse mai multe sate si cetati dela Rodope catra Prosacu.

(Vá urmá.)

Procedere metódica in propunerea partii sintactice a gramaticeii in scótele primarie.

(Urmare.)

Cum se numescu la noi granatiile (bucatele)? Grau, sacara, mazere, orzu, hirisica, ovesu, mazeriche scl. — Cum se numescu feliurile de vorbe in limb'a romana? Substantivu, articulu, adiectivu, numeralu, pronume etc. — Cate specii de substantive cunosceati? Care sunt feliurimile pronumeloru, numeraleloru, verbeloru etc.? — Amu vediutu dara, ca limb'a nóstra se

imparte în diverse specii de vorbe, fiecare specie se mai subîmparte în multe alte felii, precum vedem că se împart și alte lucruri d. e. granițele în diverse specii; se vedem dacă și la propoziții vine împărțirea asta? — Ce nume vei da acestei rostiri de cuvânt: arborele e verde? Numele propoziției. — Cum se numesc părțile capitale ale unei propoziții? Subiectu, predicatu și copula. — Dară cum se numesc părțile sau membrele capitale ale unui arbore? Radacina, tulpina (trunchiu), ramuri crengi etc. — Mai spunetimi și alte părți afara de cele capitale sau esențiale! scortia, frunzie, flori, pome etc. — Cum am pute numi aceste părți mai neînsemnate față cu părțile capitale? Părți secundare. — Dacă voi dice: »arborele micu e verde«, atunci am mai pus ceva în asta propoziție (o vorba), care nu e nice subiectu, nice predicatu și nice copula; care știa se-mi arate acea vorba? Acea vorba este »micu«. — Ce parte de propoziție va fi vorba această cu privire la părțile capitale sau membrele esențiale? O parte secundară. — »Arborele micu e tare verde«, e și aici vr'o parte secundară? Sunt două. — Care? »micu« și »tare«. — Spunetimi membrele capitale sau mai de frunte ale propoziției »arborele e verde«. — Ve însemnați înșă, ca fiindcă în gramatică vorbim de vorbe și nu tocmai de arbori, mai întrebuintăm și alte expresii în împărțirea deosebită a lor, care privesc adică limb'a și se dicu gramaticale. Apoi în casul de susu dăcemu asiadara că

acea propoziție, care constă numai din membrele esențiale: subiectu, predicatu și copula, se numește propoziție simplă-pură (curată).

Propoziții d'aceste simple înșă vinu mai rar înainte. De comunu mai amestecăm printre ele și părți secundare sau accidentale, căci o asemenea adaogire sau complinire ușoră reprezintă mai deplină cum și înțelegerea ideii infaciosiate. Dară cum vomu numi acum o asemenea propoziție? Propoziție întregită sau cu alta vorba amplificată. Ce este dară o propoziție simplă-amplificată?

O propoziție simplă-amplificată este aceea, care afara de membrele esențiale are și alte membre accidentale.

Ve voi dictă acum construcții sau propoziții întregite sau amplificate și voi se-mi deosebiți apoi membrele esențiale de cele accidentale sau adaogite. »Ioanu celu micu fuge. Omulu betranu e slabu. Po-mulu celu mare e taiatu. Omulu sanatosu dărmă.

Scolarul invăția bine. Viorele mirosă frumosu. Preotulu predica bine. Vinarsulu nu e sanatosu. Sibiulu jace langa Căbinu. Copilulu micu plange amar. Grădinarulu silitoriu uda florile. Spiculu celu mare are multe graunție. Brăscă cu patru picioru vietuesce în apă. Rosă cea mare, frumoasă e o flăore foarte bine-mirositoare«

(În cele 4 prop. d'aintai se determină mai d'apropo subiectulu, în următoarele 5 predicatulu și în cele din urmă atatu subiectulu catu și predicatulu). Copii și rezolvă problema în-seriu așa: membre esențiale în prop. 1. Ioanu fuge; membre accidentale sau compliniri: celu micu. etc. etc. — Învetiatoriulu după rezolvare se întrebe scolarii, ca în care prop. se determină prin compliniri subiectulu, în care predicatulu, și în care anedouă? Mai încolo invetiatorulu se face exerciții foarte numeroase cu scolarii și se le învedereze foarte bine înțelesulu vorbelor mai grele pentru ei, cum: propoziție, construcție, membre, esențiale, accidentale, determinare complinire etc., căci ale dice numai fara a le înțelega nu ajută nimică.

Se compliniri sau determinați subiectulu în propozițiile următoare: »Calulu manca ovesu« — calulu celu negru etc. Asinulu duce sarcină. Generalulu pórta pana. Propoziția cuprinde cuvinte. Scolarii iubesc pe invetiatoriulu. Iudeii restignira pe Isusu.

Compliniri în prop. urm. predicatulu: »Copilulu scrie — copilulu scrie frumosu. Elefantulu e mare. Cioclii duc — Gască manca. Parintii iubesc. Pastorulu mana. Venatorulu impusca. Fată mulge.

În prop. urm. se determinați și subiectulu și predicatulu: »Calulu necheza. — Calulu celu murgu necheza tare. Învetiatu cultivăza. Mintiuă se pedepsece. Vacă e folositoare. Rosă e o flăore. Scolariulu raspunde.

Următoarele propoziții simple-amplificate se le reduceți la simple-pure: Copilulu celu micu plange amar — Copilulu plange. Vacă noastră cea mare e tare lăptosă. Speranția lui, d'a se înavulă, e desierta. Copilulu bunu înlesnece parintiloru celor îngrijati vietiă cea amara. Doctorulu bunu și conscientiosu cercetăza adeseori pe omeni lui cei bolnavi.

(Vă urmă.)

Spre atențiunea parintiloru carii-si tramitu fii în crescere prin țările Germaniei!

Unu amicu ne împartăși în dilele acestea unu prospectu pentru unu institutu de educație, ce are se se înființeze cu începutulu anulului acestuia scolasticu, în Dresdă, capitală a Sasoniei. Interesulu, ce 'lu avem pentru bună educație a tinerimei romane ne face a

publică acestu prospectu in jurnalulu nostru cu atat'a mai virtosu, caci avemu garantia despre soliditatea caracterului intreprindiatoriului si de alta parte credemu a ne implini datorintia ce avemu de a face atenti la astfelu de institute pe fratii nostri Romani, pe carii ii ierta imprejurarile si voiescu a se folosi de ele. Insemnatarea institutului despre care ne este vorb'a se poate vedea de ajunsu din program'a ce o impartasimu aici. Elu siau luat de problema de a substitui pe parintii cei departati; va se dica de a ingrigi ca educatiunea elevilor lui, desi esiti afara din sinulu familiei, totusi se nu remana lipsita de binefacatoria influintia a acesteia. Din temeiulu acest'a precum si din acel'a, ca institutulu ste sub directiunea unui pedagogu renumitu, nu 'lu potemu recomandá destulu atentiunei respectiviloru parinti, carii voru asi dá copii se studieze in strainatate.

Fiindu insa ca mai cu sama fratii nostri de preste Carpati dupa starea lor favorabila sunt, carii potu si asi si trimitu partea cea mai mare pe junii loru pela institutele mai insemnate ale tieriloru din afara, rugamu pe OO. redactiuni ale foiloru nostre de acolo, se binevoiesca a trage atentiunea publicului asupr'a institutului ce-lu anuntiamu, cu atat'a mai virtosu, ca numai in septemanile trecute citiramu cu multa parere de reu prin gazetele germane din Lipsa si alte parti ale Germaniei lucruri nu pré imbucatore despre tinerii nostri romani de prin Germania, ceea-ce este numai o urmare a lipsei de supraveghere a juniloru nostri, fara de care omulu tineru pana e in anii de crestere, aluneca forte usioru pe cali periculoase si ruinatoare.

P r o s p e c t u.

Interesului onor. parinti si tutori recomanda subsemnatulu institutulu seu de crestere din Dresd'a, o cetate escelenta prin avutia sa interna, farmecatoarea sea impregiurine si sanetos'a s'a clima. Educatiunea bachelilor incredintiali institutului se va conduce dupa principie maturisate de ratiune si esperintia si la cultur'a fisica, intielesuala si morala se va lua cea mai mare grige.

Puntulu pe care sta institutulu acesta, atat'a e de departe de alu altoru institute de educatiune, cu catu directorulu eleviloru, dupa proportiune si sub a s'a supraveghiere si conducere speciala, le concede frecuentara celoru mai eminate institute de invetiamentu

din Dresd'a. Acesta se face pentruca tineriloru acea parte a invetiamentului, care in scolele publice se poate da si intr'adeveru se da mai bine si mai cu temei, decatu in orice institutu privatu, se li 'lu dea in astmodu, ce 'lu potesce educatiunea. Era cealalta parte a invetiamentului, care in scolele publice ori nu se da de locu, ori nu cu destulu succes, se va da in institutu, unde alatu inlauntru, catu si in afara e directiunea cea mai consciintiosa, prin invetiatori alesi de apti.

Elevii in institutu potu afla preparare in tota privintia in destulitoare incependa dela cultura elementara ori pana la intrarea in viata practica ca negutiatori, tehnici scl., ori pana la trecerea in universitate.

Pentru limb'a de usu in institutu e destinata germana, dar' se va ave tota grigea trebuintiosa ca pe langa aceea si frances'a si engles'a se se intrebuinteze adeseori ca limba de conversatiune.

Conditiiunile primirei.

Pretulu de pensiune e fipsatu la 120 galbini ferecati imperatesci, care se cere praenumerando pe unu anu fara considerarea duratei scurte a ferieloru seu a altoru absintari eventuale.

Fiacare elevu de priimitu trebuie a fi proveditu:

1. Cu tote apertinentiele la unu patu, doue cooperemente albe de patu de-asupr'a, si trei rinduri de schimburi de patu
2. Cu 6 stergare, 6 servieturi si unu rindu de cutite de argintu.

Care nu va aduce cu sine aceste obiecte va trebui se mai platisca pe anu inca 10 galbini ferecati la sum'a pensiunei.

De spalatulu schimburiloru cum si de repararea vestmintelor se va purta grige din partea institutului pentru unu pretiu de 15 galbini.

Afara de aceea mai platesce fiacare elevu 1 galbinu ferecatu imperatescu la Craciunu ca presentu pentru personalulu servitoriloru.

Sciri mai detaiate cum si informatiuni mai de aproape asupr'a institutului de educatiune se voru putea trage seu prin

Dr. Theodor Klotzsch,

Directoru alu institului.

Dresd'a, Seilergasse Nro. 4,

seu si prin redactiunea acestei foi.